

LIETUVIŲ
ATGIMIMO ISTORIJOS
STUDIJOS

Lietuvos istorijos institutas

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

17

*Nacionalizmas ir emocijos
(Lietuva ir Lenkija XIX–XX a.)*

VILNIUS

LII
LEIDYKLA

2001

UDK 947. 45
Li-191

REDAKCINĖ KOLEGIJA:

Antanas Kulakauskas
Česlovas Laurinavičius
Raimundas Lopata
Egidijus Motieka (vyriausiasis redaktorius)
Vladas Sirutavičius
Darius Staliūnas
Giedrius Subačius

SUDARYTOJAI:

Vladas Sirutavičius
Darius Staliūnas

ISSN 1392-0391
ISBN 9986-780-38-1

© Lietuvos istorijos institutas, 2001
© Lietuvių Atgimimo istorijos studijos, 2001
© Straipsnių autoriai, 2001

TURINYS

PRATARMĖ	7
PRZEDMOWA	9
VORWORT	12
<i>Wolfgang Kaschuba</i> NATION UND EMOTION. EUROPÄISCHE BEFINDLICHKEITEN	15
<i>Sabine Grabowski</i> NATIONALE MYTHEN UND SYMBOLE ALS INSTRUMENT POLNISCHER VEREINSARBEIT ZU BEGINN DES 20. JAHRHUNDERTS AM BEISPIEL DES POLNISCHEN VEREINS „STRAŻ“	29
<i>Magdalena Micińska</i> KULT TADEUSZA KOŚCIUSZKI I JEGO ROLA DLA UTRZYMANIA ŚWIADOMOŚCI NARODOWEJ POLAKÓW W XIX–XX WIEKU	43
<i>Alyvydas Nikžentaitis</i> JOGAILOS ĮVAIZDIS LIETUVIŲ VISUOMENĖJE	56
<i>Giedrius Viliūnas</i> VYTAUTO DIDŽIOJO KULTAS TARPUKARIO LIETUVOJE	68
<i>Heidi Hein</i> ANMERKUNGEN ZUM PIŁSUDSKI-KULT IN DER POLNISCHEN ZWEITEN REPUBLIK	103

Darius Staliūnas

ŽUVUSIŲ KARIŲ KULTAS TARPUKARIO LIETUVOJE 120

Vladas Sirutavičius

ŠVENTĖS NACIONALIZAVIMAS. „TAUTOS ŠVENTĖS“
ATSIRADIMAS LIETUVOS RESPUBLIKOJE XX AMŽIAUS
4-AJAME DEŠIMTMETYJE 133

Robert Traba

KONSTRUKCJA I PROCES DEKONSTRUKCJI NARODOWEGO
MITU. ROZWAŻANIA NA PODSTAWIE ANALIZY
SEMANTYCZNEJ POLSKICH OBCHODÓW ROCZNIC
GRUNWALDZKICH W XX WIEKU 146

SANTRAUKOS 162

STRESZCZENIE 171

ZUSAMMENFASSUNG 182

ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ 193

VIETOVARDŽIŲ RODYKLĖ 199

ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ

Santrumpos

Ldk. – Lietuvos didysis kunigaikštis, kunigaikštienė, Lenk. kar. – Lenkijos karalius, karalienė

- Adenauer K. 156
Aistis J. 95
Alekna Antanas 73
Aleksander I (Rusijos caras) 44
Aleksandravičius Antanas 123
Algirdai (moksleiviai) 87
Alminauskis K. 100
Atseika Danielius 71, 84, 100, 139
Anczyc Władysław Ludwik 50, 52
Anderson Benedict 131, 133
Andriukaitis V. 102
Aničas J. 68, 84, 91
Arbačiauskas L. 57, 66
Ardickas Aleksandras 73
Arminas-Trupinėlis P. 70, 102
Asnyk Adam 48
- Badeni Stanisław Marcin 149, 150
Balanda Tadas 73
Balčiūnas, kpt. 126
Balibar Etienne 133
Baltautas B. 71
Bandura Jerzy 154
Bandurski Władysław 149, 150
Baranowski H. 146
Bartoszewicz K. 149
- Bartoszewski Władysław 156
Basanavičius J. 61, 141
Beblavý J. 100
Berlepsch 31
Berting J. 58
Beržanskis Jonas žr. *Gediminas-Beržanskis-Klausutis*
Bičiūnas Vytautas 76, 82, 102
Bielskis Povilas 87
Binder B. 20
Binkis K. 100
Birutė, Ldk. 77, 79, 89, 93, 134, 142
Biržiška Mykolas 73
Biskup Marian 146, 150, 157
Bojarska Anna 54
Bolesław Chrobry, Lenk. kar. 115, 153, 168, 178, 189
Boleslovas Narsusis žr. Bolesław Chrobry
Braziulevičius Vladas 73, 83
Breuilly J. 143
Bučas J. 102
Budkowa Zofia 155
Burokas, ltn. 128
Butkevičius Andrius 154
Butrimas A. 121

- Ceaușescu N. 25
 Cęckiewicz Witold 154
 Chociszewski Józef 33
 Chopin Frederyk 40
 Christophe B. 65
 Chrystus, Jesus Christus žr. Kristus
 Chruščiovas-Sokolnikovas A. 102
 Cisek J. 111
 Corvinus Matthias 25
 Czarciński I. 146
 Czarnecki 35
 Czartoryscy 44
 Czartoryska Izabela 44
 Czartoryski Adam 44

 Čepas M. 60
 Čėsnys Blažiejus 75
 Čiurlionis M. K. žr. M. K. Čiurlionio
 dailės muziejus – *Kaunas*

 Dauguvietis B. 76, 80
 Daukantas Simonas 58
 Daukšys J. 59
 Dėdinas V. 101
 Dievo Motina 93
 Dmitrów E. 153
 Dmowski Roman 106
 Drozdowski M. M. 112
 Drzymała Michał 40
 Dundulienė P. 66

 Edschmid Kasimir 26
 Ekdahl Sven 146, 156
 Ennker B. 105
 Ex Homo 139

 Falecki T. 118
 Falkenstein Karl 45
 Feischmidt Margit 25
 Fendrich Reinhard 27
 Flex'as Walteris 129
 François E. 18, 68

 Fras Z. 148
 Frykman J. 27
 Ford Aleksander 154

 Gabrys J. 70, 102
 Galaunė P. 100
 Garlicki A. 104
 Gedimainaičiai 56
 Gediminas, Ldk. 95, 97
 Gediminas-Beržanskis-Klausutis Jonas
 72, 73, 83
 Gellner Ernest 133
 Giesen B. 117
 Gira Liudas 73, 76, 80, 101
 Glinka Fiodor 45
 Głowacki Bartosz 50
 G-nas J. 121
 Grabowski Sabine 5, 29, 30, 32, 34–36,
 38, 40, 42, 162, 171, 182
 Grabski A. F. 157
 Graurogkas Antanas 73
 Greimas A. J. 85, 94
 Grinius K. 60
 Gomułka Władysław 154
 Górecki, gen. 115
 Goßler 31
 Gustainis Valentinas 140

 Hansemann Ferdinand von 31
 Haupt H. G. 22, 93
 Hauser P. 104
 Heilige Jungfrau Maria žr. Švč. Mergelė
 Marija
 Hein Heidi 5, 103, 104, 106, 108, 110,
 112, 114, 116, 118, 166, 176, 187
 Heinzen Karl 23, 24
 Hobsbawm Eric 93, 126
 Hruszka C. 41

 Yčas Jonas 73
 Ivinskis Laurynas 134
 Ivinskis Zenonas 64, 100

- J. [P. Jakštas] žr. *Jakštas Petras*
 Jd. 121
 Jabłoński Henryk 157
 Jablonskis K. 100
 Jadwiga, Lenk. kar. 148
 Jagiełło žr. *Jogaila*
 Jakóbczyk W. 32
 Jakštas Petras 123, 126, 127, 130
 Jan III Sobieski žr. Jonas Sobieskis
 Janaczek St. 118
 Janušis F. 60
 Jaruzelski Wojciech 158
 Jašinskas, plk. ltn. 86
 Jaworski Tadeusz 34
 Jędrzejewicz W. 104, 110, 111
 Jeismann M. 22, 124
 Jogaila, Lenk. kar. ir Ldk. 5, 56–67, 71,
 118, 148, 150, 158, 159, 164,
 165, 174, 185
 Jogailaičiai 56
 Jonaitis M. 101
 Jonas (moksleivis) 87
 Jonas Sobieskis, Lenk. kar. ir Ldk. 34,
 112, 115, 116, 168, 178
 Jonynas I. 100
 Jullien Marc Antoine 45
 Jurgelevičius P. 129
 Jurginis J. 66
 Jūrų Duktė 129
- Kaden-Bandrowski Juliusz 106
 Kaelble H. 20
 Kalemka S. 30
 Kalnėnas Jonas 73
 Kamiński T. 30
 Karevičius Pranciškus 127
 Karpavičius (Karpnius-Karpavičius) K. S.
 71, 101
 Kasprovicz Jan 52
 Kaszuba Wolfgang 5, 15, 16, 18, 20, 22,
 24, 26, 28, 162, 171, 182
 Kaunickas J. 121
- Kavolis V. 85, 94
 Kazimieras, šv. 137, 138
 Kazimieras Didysis (Kazimierz Wielki),
 Lenk. kar. 115, 168, 178, 189
 Kennemann Hermann 31
 Kiliński Jan 47
 Klafkowski A. 157
 Kołłątaj Hugo 44, 48
 Köller 31
 Konopnicka Maria 52
 Kopernik Mikołaj 55
 Korčinskij J. (Корчинский Ю.) 85, 101
 Kormanowa Žanna 150, 151
 Korta Adam 151, 152
 Kościelski Józef von 30
 Kosciuška Tadas (Kościuszko Tadeusz)
 5, 39, 43–55, 112, 115, 163, 164,
 168, 173, 174, 178, 184, 185, 189
 Koselleck R. 120, 124, 125
 Kossak Wojciech 50
 Koźmian Kajetan 47
 Kraszewski J. I. 148
 Krawczyk J. 148
 Kreis G. 124
 Krèvé V. 71
 Krysiak Franciszek 33
 Kristus (Chrystus, Jesus Christus) 34,
 129, 159
 Kryževičius V. 57
 Król M. 48
 Kubilius V. 69
 Kudirka Vincas 63, 81, 133, 141
 Kulakauskas A. 58, 59, 63
- Landsbergis A. 63
 Landsbergis Vytautas (architektas) 128
 Landsbergis Vytautas (politikas) 158
 Lappo J. 100
 Laucius S. 82, 102
 Launitz Igor von der 86
 Lechoń J. 53
 Lenartowicz Teofil 47, 52

- Lenin V. 105
 Linek B. 147
 Löhmann 104
 Lubickas V. 101
 Lucanus 31
 Lüer K. 147
 Lukšys Povilas 128, 129
 Lurz M. 120
 Lutz C. 16

 M. A. 61
 Mk. Ilg. 144
 Maas A. 125
 Mačikienė R. 102
 Mačiulis Jonas žr. *Maironis*
 Mai J. 29
 Maironis, Mačiulis Jonas 61, 62, 72, 80,
 81, 83, 97, 101
 Malczewski-Witkowo 34
 Marcinkowski Karol 39
 Margevičius J. 144
 Margiris, Pilėnų k. 126
 Marquard O. 120
 Marx Karl 14
 Matejko Jan 52, 148
 Maternicki J. 146
 Matulionis P. 71, 83
 Merkys A. 91
 Merkys V. 58
 Metałowska A. 148
 Michelet Jules 46
 Micińska Magdalena 5, 43, 44, 46, 48,
 50, 52, 54, 163, 173, 184
 Mickiewicz Adam 39, 40, 50, 52, 153
 Mierzwa W. 146
 Mykolaitis-Putinas V. 79, 84
 Minclovas Sergejus 82, 102
 Mindaugas, L. kar. 71
 Miquel 31
 Mironas V. 96
 Mościcki I. 114, 167, 177, 189
 Mosse George L. 120, 125, 129, 134

 Mroczko M. 41
 Müller M. G. 22
 Musteikis V. 57, 66

 Najšw. Maria Panna žr. Švč. Mergelė
 Marija
 Napoleonas 44, 45, 108, 163, 184
 Narbutas T. 60
 Naujalis Juozas 97
 Neubach H. 29
 Niedermüller P. 20
 Nikžentaitis Alvydas 5, 56, 58, 60, 62–
 64, 66, 68–70, 90, 164, 174, 185
 Norkus J. 100, 101
 Norra P. 68

 Odziemkowski Janusz 157
 Ogrodziński Władysław 153, 155
 Onyszkiewicz 159
 Orvydai žr. *Orvydų sodyba*

 P. Š. 127
 Paderewski Ignacy 51, 149, 150
 Penkauskas P. 108
 Petkevičius V. 87
 Pfitzner J. 100
 Pieniężna Wanda 156
 Pietaris V. 63
 Pigoń Stanisław 50
 Pilibertas (moksleivis) 87
 Piłsudski Józef 5, 53, 56, 103–119, 164,
 166–168, 174, 176–178, 185,
 187–189
 Piszczka Edmundas 158, 159
 Poniatowski Józef 44, 45
 Poniatovskis Stanislovas Augustas
 (Poniatowski Stanisław August),
 Lenk. kar. ir Ldk. 44, 163, 173,
 184
 Portaszewicz 33
 Poszwiński Adam 33
 Potocki Kostka Ignacy 44

- Potocki Kostka Stanisław 44
 Prūseika L. 101
 Puida K. 82, 90, 102
 Putvinskis Vladas 72
- Radautas P. 140
 Rang T. 126
 Ranger T. 93
 Reymont Władysław 52
 Rydz-Śmigły Edward 109, 110
 Ritter H. 22
 Rubinšteinas Ruvimas 73, 85
 Rudis G. 137
 Ruginienė M. 64
 Rzepecki Karol 33
- Saldern A. von 104
 Samsonowicz Henryk 157
 Sawicz A. 54, 147
 Savukynas V. 59
 Schneider G. 125
 Schriewer J. 20
 Seyda Marian 33, 39, 40
 Senkus J. 126, 143
 Serafinas H. 69, 101
 Siegrist H. 18
 Siemieński Lucjan 43, 47
 Sienkiewicz H. 148
 Sierowszewski Waclaw 106
 Sirutavičius Vladas 6, 133, 134, 136,
 138, 140, 142, 144, 169, 179, 190
 Skałkowski Adam 53
 Skirgaila, Ldk. 71
 Skvireckas Juozapas 127, 140
 Słonski Edward 52
 Słowacki Juliusz 40, 116
 Smetona Antanas 70, 76, 80, 96, 97,
 123, 126, 129, 136, 138, 140,
 141, 145
 Smetonienė Sofija 73
 Sruoga B. 82, 90, 93–95, 102
 Stablewski Florian von 36
- Staliūnas Darius 6, 120, 122, 124, 126,
 128, 130, 132, 168, 178, 190
 Stierle K. 120
 Styka Jan 50
 Stomma Stanisław 156
 Stragies Emilis 86
 Struve K. 147
 Subačius P. 67
 Suchodolski Rajnold 45, 48
 Suleja W. 104
 Szacka B. 54, 147
 Szajnocha K. 148
 Szczepański Jan Józef 160
 Szujski Józef 48
 Szwankowska H. 112
- Šakenis Kazys 75, 96, 134
 Šalčius M. 62
 Šapira 85
 Šapoka A. 82, 100
 Šarūnas 71
 Šimėnas A. 84
 Šimonis K. 76
 Šležas P. 64, 82, 89, 100
 Šliūpas J. 60, 61, 73, 83
 Šutinienė I. 66
 Švč. Mergelė Marija 134, 137, 138, 140,
 169, 179, 190; žr. taip pat Dievo
 Motina
 Švitrigaila, Ldk. 93, 95
- Tacke Ch. 93
 Tauronis J. 102
 Tiedemann Heinrich von 31
 Topolski J. 125
 Totoraitis J. 83, 100
 Traba Robert 6, 145–148, 150, 152, 154,
 156, 158, 160, 170, 180, 192
 Trupinėlis P. A. žr. *Arminas-Trupinėlis P.*
 Trzeciakowski L. 32

- Tumas Juozas-Vaižgantas 70, 73, 76, 83,
 96, 97
 Turowicz Jerzy 156
 Ujejski Kornel 48
 Uluntaitis V. P. 57
 V. 136
 Vaclovas, šv. 71
 Vaičiūnas Petras 70, 78, 90
 Vaidakavičius 86
 Vaitkus M. 72
 Vaizbys A. 69, 70, 77–79, 81, 83, 85,
 90, 93, 96–98, 101
 Walichnowski Tadeusz 157
 Varnas Adomas 88, 123
 Varnauskas J. 121
 Weber Eugen 133
 Weber Max 23
 Vencelis 100
 Wetterauer Andrea 27
 White G. M. 16
 Vienuolis Antanas 82, 102
 Wierchosławski S. 37
 Vieštautas P. [P. Kraujalis] 101
 Vietig J. 146
 Wietusz 34, 35, 39
 Vileišis J. 76
 Vileišis P. 80, 83, 141
 Vileišis V. 76
 Villain-Gandossi Ch. 58
 Wippermann W. 146
 Vytautas, Vytautas Didysis, Ldk. 5, 56,
 58, 60, 62–64, 68–102, 124, 126,
 130, 134, 138–143, 165, 169,
 174–176, 179, 185–187, 191,
 192
 Vytautas der Große žr. *Vytautas Didysis*
 Witold Wielki žr. *Vytautas Didysis*
 Vizboras Kazimieras 86
 Vogel J. 18
 Wojciechowski Zygmund 152, 153
 Wójcik W. 104
 Voldemaras A. 137–139
 Volteris E. 71, 73
 Vondung K. 129
 Woolf S. 22
 Zanavykas žr. Maironis
 Zaskevičius 90
 Żeligowski L. 62
 Žentelytė A. 70
 Žepkaitė R. 64
 Żeromski Stefan 52, 53
 Žilevičius J. 101
 Žiugžda J. 65
 Żuławski Jerzy 52